

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ФАХІВЦЯ ТЕХНІЧНОГО ВНЗ

FORMATION OF PROFESSIONALISM OF A TECHNICAL UNIVERSITY SPECIALIST

У статті професіоналізм фахівців технічних закладів навчальної діяльності розглядається як осмислене, індивідуальне формування теоретичних знань, практичних компетенцій, комунікації, постійного навчання і самовдосконалення, що виражаються у потребі сучасного суспільства. Професіоналізм передбачає виховання особистісної та професійної культури фахівця, формування здатності самостійно мислити, вміння здобувати і застосовувати знання на практиці, прийняття рішень і планування дій, співпрацю в команді, обмін професійним досвідом тощо. Метою статті є обґрунтування системного підходу до формування професіоналізму студентів технічних ЗВО.

Професіоналізм фахівця технічного вишу характеризується системою знань, умінь і навичок; професійною компетентністю; сформованою особистісною і професійною самореалізацією; особистісними якостями; рівнем соціалізованості особистості та її роль у соціумі. Професіоналізм також передбачає формування мислення та інтелекту у студентів, що підтверджується мотивацією та бажанням здобути знання і практичні навички. Рівень професіоналізму фахівця також визначається ступенем відповідності знань і умінь випускника до сучасних досягнень в галузі науки, адже зростає попит на висококваліфікованих та професійно кваліфікованих фахівців.

Також професіоналізм як сутнісну акмеологічну категорію можна аналізувати в широкому контексті функціонування кар'єрної діяльності особистості, ставлення особи до ефективності власної діяльності та її особистісних якостей, які варто розвивати з молодших курсів. Тому професіоналізм як категорія включає професіоналізм діяльності і професіоналізм особистості.

Професіоналізм компетентних фахівців технічних вишів співвідносять з фундаментальними знаннями, ключовими компетентностями і ґрунтовною практичною підготовкою.

Отже, формування професіоналізму майбутніх фахівців технічних ЗВО передбачає запит сучасного ринку праці на основі критичного і креативного мислення, продуктивності й ефективності праці, інноваційності підходів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, вирішення нових завдань і представлення власного бачення, праці в команді, комунікації з колегами та начальством. Також формується та розвивається особистість професіонала упродовж всього життя на основі самовиховання, самовдосконалення, тому академічні інституції повинні взяти на себе більшу відповідальність за виховання професіоналізму майбутніх фахівців.

Ключові слова: професіоналізм, професіоналізм діяльності, професіоналізм особистості, студенти, технічні ЗВО.

Professionalism of specialists in technical educational institutions is considered as meaningful, individual formation of theoretical knowledge, practical competences, communication, continuous learning and self-improvement, which are expressed in the requirements of modern society. Professionalism involves the upbringing of specialist's personal and professional culture, the formation of abilities to think independently, to acquire and apply knowledge in practice, decision-making and action-planning, cooperation in a team, exchange of professional experience, etc.

The purpose of the article is to substantiate a systematic approach to the formation of students' professionalism in technical higher educational institutions.

Professionalism of a technical university specialist is characterized by a system of knowledge, skills and abilities; professional competence; formed personal and professional self-realization; personal qualities; the level of socialization of the individual and his role in society. Professionalism also involves the development of students' thinking and intelligence, which is confirmed by the motivation and desire to gain knowledge and practical abilities. The level of specialist's professionalism is also determined by the degree of correspondence of the graduate's knowledge and skills to modern achievements in the field of science, as the demand for highly qualified and professionally qualified specialists is growing.

Also, professionalism as an essential acmeological category can be analyzed in the broad context of the functioning of a person's career activity and attitude to the efficacy of own activity and personal qualities, which should be developed from junior courses. Thus, professionalism as a category includes professionalism of activity and professionalism of an individual. Professionalism of competent specialists in technical universities correlates with fundamental knowledge, key competencies and thorough practical training. Consequently, professionalism as a category includes professionalism of activity and professionalism of specialty.

Therefore, the formation of future specialists' professionalism in technical sciences involves the demand of the modern labor market based on critical and creative thinking, productivity and labor efficiency, innovative approaches using information and communication technologies, solving new tasks and presenting own ideas, teamwork, communication with colleagues and superiors.

Similarly, a professional specialist formed and developed throughout life on the basis of self-education, self-improvement, therefore academic institutions should take on greater responsibility for educating the professionalism of future specialists.

Key words: professionalism, professionalism of activity, professionalism of personality, specialist, students, technical higher educational institutions.

УДК 377.169

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.25>

Ісаєва О.С.,

докт. пед. наук,
професор кафедри педагогіки
та інноваційної освіти
Інституту права, психології
та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»,
професор кафедри латинської
та іноземних мов

Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького

Шайнер Г.І.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Інституту гуманітарних і соціальних наук
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Модернізація вищої технічної освіти відбувається в усіх сферах соціальної діяльності. У сучасних умовах виникає потреба в моделі підготовки студента інтегрального типу з урахуванням професіоналізму в певній галузі, адже вища технічна освіта передбачає нові вимоги сьогочасного суспільства до випускників. Професійна компетенція і професіоналізм майбутнього фахівця визначаються як найвищий ступінь сформованості особистості у закладах вищої освіти. Нова модель передбачає цілі та зміст професійної підготовки майбутніх фахівців, які необхідно формувати комплексно і цілісно з урахуванням змін в професійній діяльності та на ринку праці. Професіоналізм фахівця технічного вишу визначається системою знань, умінь і навичок; професійною компетентністю; сформованою особистісною і професійною самореалізацією; особистісними якостями; рівнем соціалізованості особистості та її роль у соціумі.

Рівень професіоналізму фахівця також визначається ступенем відповідності знань і умінь випускника до сучасних досягнень в галузі науки, адже зростає попит на висококваліфікованих та професійно кваліфікованих фахівців. Тому формування компетентності професіоналізму майбутніх спеціалістів сприяє розвитку їх професійної мобільності, затребуваності і конкурентоспроможності на ринку праці, що є вкрай важливо у сьогоднішніх умовах. Проте, не варто ігнорувати й універсальні уміння та навички, які визначені як ключові компетенції в сучасній міжнародній практиці щодо становлення професіоналізму як компетенції.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, щоб визначити особливості формування професіоналізму студентів технічних закладів освіти.

Метою статті є обґрунтування системного підходу до формування професіоналізму студентів технічних ЗВО.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

- сформулювати базові навички професіоналізму майбутнього фахівця;
- охарактеризувати можливості формування професіоналізму студентів в умовах ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковій літературі різноманітні погляди розглядаються щодо формування професіоналізму особистості: О. Андрійчук, Т. Корольова, К. Куренкова вивчали професійні цінності в контексті професіоналізму фахівців, зокрема медичних сестер; Д. Белухін, А. Деркач, С. Дружинін, Е. Зеєр, Є. Климов, А. Маркова, Т. Сорочан визначили сутність професіоналізму; Д. Григор'єв розкрив умови розвитку професіонала; Н. Гузій аналізує педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти; Є. Іванченко розглядає професіоналізм як складову компетентності; А. Маркова, Л. Мітіна,

А. Деркач, Н. Тализіна вивчали становлення професіоналізму: модель фахівця як основа підготовки професіонала; Є. Сапогова визначила механізми, що забезпечують розвиток професіоналізму; О. Шендерук досліджувала суть професіоналізму.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Соціально-економічний запит суспільства вимагає від випускників вишів професіоналізму, що розглядається як професійно-особистісна риса фахівця, котра має складну структуру і потребує рефлексії, особистісних якостей і здібностей, практичних цілей та мотивації, базових компетентностей, комунікативних навичок і когнітивної активності. Власне науковець Є. Климов розглядає професіоналізм не лише як високий рівень знань, умінь і результатів особистості в певній сфері діяльності, а як певну системну організацію свідомості і психіки [4]. Також професіоналізм як сутнісну акмеологічну категорію можна аналізувати в широкому контексті функціонування кар'єрної діяльності особистості та її особистісних якостей, які варто розвивати з молодших курсів. Безперечно особистість розвивається і формується у процесі навчання та професійної діяльності, тому професіонал повинен бути гнучкий і вміти адаптуватися до постійних змін; креативний та здатний прийняти зміни як рушійну силу для вдосконалення і просунення у кар'єрі. Тому професіоналізм як категорія включає *професіоналізм діяльності і професіоналізм особистості*. Отож, у науковій літературі дослідник Е. Зеєр виділяє підструктури щодо розуміння особистості професіонала [3], які викладачі технічних ЗВО повинні брати до уваги: професійно значущі психо-фізіологічні властивості; професійно важливі якості; професійну компетентність; професійну спрямованість тощо. Варто зауважити, що низка науковців також розглядає професіоналізм як відповідний рівень підготовки до виконання професійних обов'язків, включаючи систематичне підвищення кваліфікації; творчу діяльність; здатність ефективно задовольняти потреби суспільства [6; 7; 8].

Уважаємо, що особливої уваги заслуговує ідея науковця Е. Зеєра щодо етапів становлення професіоналізму, які доцільно включити у навчальну програму з метою формування професіоналізму, зокрема під час практики, оскільки це є можливістю для конкретних очікувань студентів:

– *оптація* (бажання, вибір) – формування особистісних намірів, усвідомлення вибору фаху з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей;

– *професійна підготовка* – формування фахової спрямованості та системи професійних знань, умінь і навичок, здобування досвіду постановки чи вирішення професійних завдань;

– *професійна адаптація* – початок кар'єрної діяльності, входження в соціум та роль в суспільстві,

професійне самовизначення, формування особистісних і професійних якостей, досвід самостійного виконання професійних обов'язків;

– *професіоналізація* – формування професійної позиції, інтеграція особистісних і професійно визначних якостей та вмінь у стійку професійну позицію, кваліфіковане виконання професійної функції;

– *професійна майстерність* – абсолютна реалізація і самореалізація особистості у професійній діяльності (залучення креативності та інноваційності) на основі інтегрального психологічно-компетентного формування [2].

Безсумнівно, у динаміці сучасних освітніх процесів все більше визнається фундаментальна професійна компетентність – професіоналізм, що розглядається як системна, інтегративна єдність, синтез інтелектуальних і практичних навичок, тобто комплекс компетенцій, спрямованих на активізацію самостійної навчальної діяльності і на розвиток основних властивостей творчого мислення (вільність, гнучкість, оригінальність мислення, здатність до ідеї, а також розширення пізнавальних інтересів, мотиваційної сфери та розвиток навичок самостійної роботи) [9]. Тому викладачі повинні надати можливості студентам для навчання з безпосереднім формуванням професійної ідентичності та з метою виховання розуміння прямого зв'язку між ними. Таким чином, на основі науково-педагогічної літератури пропонуємо власну модель формування професіоналізму у студентів технічних вишів, зображену на рисунку 1.

Уважаємо, що професіоналізм компетентних фахівців технічних вишів співвідносять з фундаментальними знаннями, ключовими компетентностями і ґрунтовною практичною підготовкою або як «набір цінностей, поведінки та стосунків, які лежать в основі довіри громадськості, при цьому вони мають бути віддані праці, чесні, співчутливі, альтруїстичні, постійно вдосконалюватися, досконало працювати в команді» [10]. Тому погоджуємося з думкою Д. Белухіна, що «професіоналами не народжуються, професіоналами стають... Здобувши основи власного розвитку і базову освіту, професіонал продовжує удосконалюватися сам, і, таким чином, поступово народжується професіоналізм» [1, с. 121]. Тому формування професіоналізму майбутніх фахівців технічних ЗВО передбачає запит сучасного ринку праці на основі критичного і креативного мислення, продуктивності й ефективності праці, інноваційності підходів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, вирішення нових завдань і представлення власного бачення, праці в команді, комунікації з колегами та начальством.

Загальновідомо, що важливе місце у реалізації нових педагогічних проєктів, широкому впровадженні інноваційних досягнень у практику та піднесенні якості освіти на новий рівень посідає підготовка майбутніх спеціалістів до професійної діяльності. При підготовці фахівців-професіоналів варто брати до уваги рівні професіоналізму як критерій виділення етапів становлення професіонала за А. Марковою [5]:

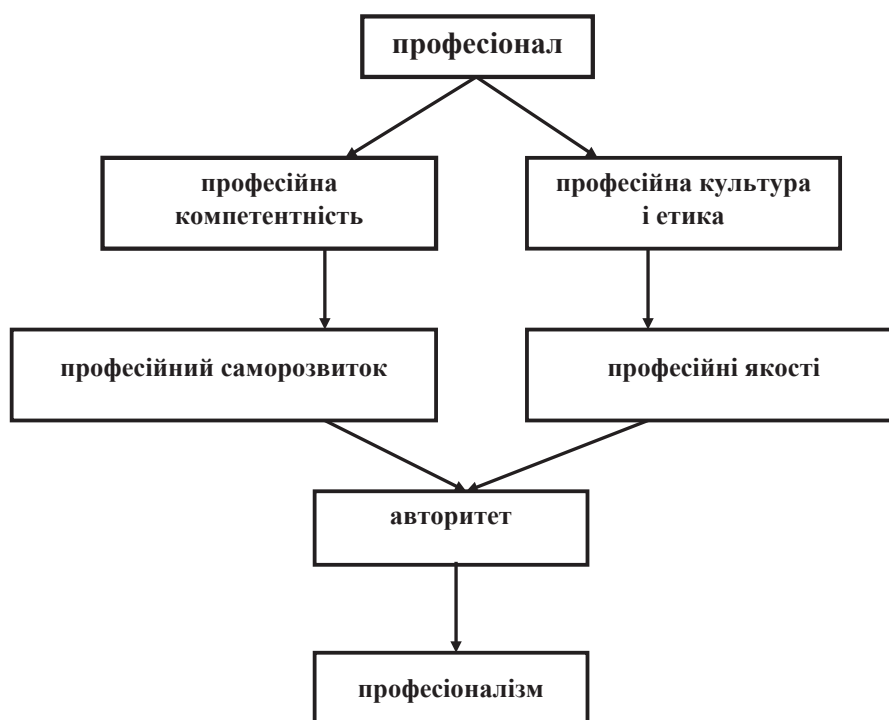

Рис. 1. Схема формування професіоналізму у студентів

– допрофесіоналізм (ще не сформовано якості, необхідні професіонала);

– професіоналізм (особа-професіонал, сумлінно ставиться і виконує завдання);

– суперпрофесіоналізм (креативність, інноваційність, особистісний розвиток, значні професійні досягнення);

– непрофесіоналізм (ніби досить активна діяльність, але особі бракує знань і компетенцій у виконанні обов'язків);

– псевдопрофесіоналізм (відносно активна діяльність, проте особа деградує як особистість та імітує професійність);

– постпрофесіоналізм («екс-професіонал», тобто вчитель, наставник, порадник для інших фахівців).

Висновок. На основі викладеного вважаємо, що професіоналізм виховується і формується у процесі навчання в ЗНО, адже існують основні сфери підтримки розвитку професіоналізму студентів, котрі впливають з аналізу документів: розробка навчальної програми; відбір студентів; методи викладання та навчання; рольове моделювання ситуацій та методи оцінювання. Також формується та розвивається особистість професіонала упродовж всього життя на основі самовиховання, самовдосконалення, тому академічні інституції повинні взяти на себе більшу відповідальність за виховання професіоналізму майбутніх фахівців.

Однак, нема доказових стратегій для навчання та оцінки професіоналізму, і потрібен час, щоб розробити та дослідити основні сфери цієї категорії, оскільки індивідуальні, суспільні та політичні очікування постійно змінюються, висуваючи все більші вимоги до фахівців – це великі виклики щодо розвитку професіоналізму майбутніх технарів.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо у аналізі базових компетентностей фахівців технічних вишів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белухин Д. А. Становление профессионала и рождение профессионализма : учебное пособие. Москва, 2006. 128 с.

2. Зеер Э. Ф. Профессиональное становление личности инженера-педагога. Свердловск : Урал, 1988. 89 с.

3. Зеер Э. Ф. Психология профессий. М. : Академический проспект; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. 336 с.

4. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения. Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. 512 с.

5. Маркова А. К. Психология профессионализма. М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 308 с.

6. Chigisheva O., Soltovets E., & Bondarenko A. Internationalization impact on PhD training policy in Russia: Insights from the comparative document analysis. *Journal of Social Studies Education Research*. 2017. 8(2). P. 178–190.

7. Egorova L., Trofimovskaya A., & Fatin M. Development of the principle of professionalism of the customer on the basis of the competence approach. *Economics and Entrepreneurship*. 2017. 9(3). P. 706–709.

8. Gladilina I.P. Creative development of personality in the modern society. *Psychology of creativity: Heritage of Ya. A. Ponomarev and modern researches. Abstracts of All-Russia Scientific Conference*. 2010. Moscow. P. 42–46.

9. Karasik I. E. The language of social status. Moscow: Institute of Linguistics. RAS; Volgograd state ped. in-t, 1992. 330 p.

10. Royal College of Physicians. Doctors in society: Medical professionalism in a changing world. Report of a Working Party of the RCP. London : Royal College of Physicians; 2005. [PubMed] [Google Scholar].